

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА

Інститут людини

Кафедра психології особистості та соціальних практик

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

Олексій Жильцов

2020 р.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вченою радою Інституту людини
Протокол № 8 від «16» вересня 2020р.
Учений секретар

Тетяна Спіріна

ПРОГРАМА

АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

спеціальності 053 Психологія

освітнього рівня другого (магістерського)

освітньої програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія

Схвалено на засіданні
кафедри психології особистості
та соціальних практик
Протокол № 8 від «31» серпня 2020 р.

Зав. кафедри Оксана Сергеєнкова

2020-2021 навчальний рік

Програма атестаційного екзамену для спеціальності 053 Психологія, освітньої програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія, освітнього рівня: другого (магістерського) /Укл. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Сорокіна О.А. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020 р.

Укладачі програми:

Сергєєнкова Оксана Павлівна – завідувач кафедри психології особистості та соціальних практик, доктор психологічних наук, професор;

Столярчук Олеся Анатоліївна – доцент кафедри психології особистості та соціальних практик, доктор психологічних наук, доцент;

Сорокіна Олена Анатоліївна – доцент кафедри психології особистості та соціальних практик, кандидат психологічних наук, доцент.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Опис програми. Програму атестаційного екзамену розроблено на основі освітньої програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія підготовки магістрів спеціальності 053 Психологія та «Положення про організацію освітнього процесу у Київському університеті імені Бориса Грінченка (зі змінами і доповненнями)», введеного в дію 28.11.2019 наказом №821.

Атестаційний екзамен є формою атестації, передбаченої чинними навчальними планами, та проводиться для встановлення відповідності рівня науково-теоретичної та практичної підготовки студентів освітньо-кваліфікаційним характеристикам фахівців другого (магістерського) освітнього рівня спеціальності 053 Психологія, освітньої програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія.

Професійна підготовка психологів за освітньою програмою 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія вимагає сформованості у випускників базових уявлень і знань з екстремальної (екстремальні ситуації та їх наслідки, психічна травма та посттравматичний стресовий розлад) та кризової (життєві кризи особистості, суїцидологія, психосоматичні ресурси особистості) психології з практикумом; розвинутих практичних та дослідницьких навичок; здатності до системного мислення, наявності організаційних та комунікативних здібностей.

Розроблені тести до атестаційного екзамену відповідають змісту робочих навчальних програм дисциплін, які виносяться на державну атестацію, згідно з ухвалою кафедри психології особистості та соціальних практик (протокол № 8 від 31.08.2020 р.) та формуються на компетентнісних засадах.

Мета кваліфікаційного екзамену полягає у встановленні рівня сформованості у випускників теоретичних знань й практично зорієнтованих вмінь і навичок з таких навчальних дисциплін: екстремальна психологія з практикумом, кризова психології з практикумом.

Завдання кваліфікаційного екзамену:

1. З'ясування рівня знань випускників з означених навчальних дисциплін за освітньою програмою 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія.
2. Встановлення готовності майбутніх фахівців до практичного застосування цих знань у їхній професійній діяльності.
3. Визначення сформованості фахових компетентностей майбутніх психологів.

Відповідно до Освітньо-професійної програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія, підготовка та складання здобувачами атестаційного екзамену забезпечує формування та демонстрацію таких **загальних та фахових компетентностей**:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

СК 1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики.

СК 3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК 4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК 11. Здатність надавати оперативну психологічну допомогу та використовувати методи психологічного захисту людини в умовах надзвичайних ситуацій.

СК 12. Здатність розробляти та застосовувати превентивні та корекційні програми збереження психологічного здоров'я людини.

СК 13. Здатність до рефлексії та супервізії власної фахової діяльності.

СК 14. Здатність активізувати психосоматичні ресурси особистості для її ефективного функціонування в екстремальних і кризових ситуаціях.

СК 15. Здатність вибудовувати передбачувану тактику профілактики дистресу чи кризового стану людини.

Відповідно до Освітньо-професійної програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія, підготовка та складання здобувачами атестаційного екзамену забезпечує формування та демонстрацію таких **програмних результатів навчання:**

ПРН 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПРН 5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПРН 7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПРН 10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПРН 11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

ПРН 13. Диференціювати типи екстремальних ситуацій і форми поведінки людей в цих ситуаціях, прогнозувати можливі наслідки впливу певних екстремальних чинників на людину.

ПРН 14. Надавати оперативну психологічну допомогу особистості з гострими стресовими реакціями.

ПРН 15. Керувати людськими ресурсами, робочими процесами та поведінкою фахівців у складних і екстремальних професійних ситуаціях.

ПРН 16. Надавати кваліфіковану психологічну допомогу особистості у кризовому стані для активізації ресурсів її життєстійкості.

Форма проведення екзамену – тестова.

Тривалість екзамену – 1 година 20 хвилин.

Критерії оцінювання: тест оцінюється за 100 бальною шкалою.

Критерії оцінювання знань випускника

Кількість балів (max - 100)	Критерії
90-100	Виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах; знання основних понять і наукових закономірностей; вміння встановлювати послідовність та взаємозв'язки між явищами; здатність до розв'язання тестових запитань різного рівня складності; вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практично зорієнтованих тестових завдань.
82-89	Виставляється за ґрунтовні знання навчального матеріалу, правильні відповіді на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язанні практично зорієнтованих тестових завдань.
75-81	Виставляється за міцні знання навчального матеріалу, правильні відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні неточності; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практично зорієнтованих тестових завдань.
69-74	Виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практично зорієнтованих тестових завдань.
60-68	Виставляється за слабкі знання навчального матеріалу, неточні відповіді, окремі помилки у встановленні зв'язків між явищами, за слабе застосування теоретичних положень при виконанні практично зорієнтованих тестових завдань.
1 – 59	Виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на тестові запитання, невміння орієнтуватися у виборі правильної відповіді під час розв'язання практично зорієнтованих тестових завдань, незнання основних фундаментальних положень.

ПРОГРАМА
атестаційного екзамену
для спеціальності 053 «Психологія»,
освітнього рівня: другого (магістерського),
освітньої програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія

Екстремальна психологія з практикумом.

Екстремальні ситуації та їх наслідки

Психологія екстремальних ситуацій як наука. Предмет, мета та завдання психології екстремальних ситуацій як науки. Характеристика екстремальних ситуацій. Поняття екстремальних факторів (стресорів). Класифікація екстремальних ситуацій за різними критеріями.

Психічні реакції та стани людини в умовах екстремальних ситуацій. Класифікація станів людини в екстремальних ситуаціях. Первинні психологічні реакції при екстремальних ситуаціях. Стрес як типовий психологічний стан в екстремальних ситуаціях. Роль суб'єктивних факторів у розвитку травматичного стресу. Стратегії та тактики поведінки людини у надзвичайних ситуаціях.

Професійна діяльність людини в екстремальних умовах. Структура психологічного забезпечення діяльності в екстремальних умовах. Психологічна допомога в екстремальних ситуаціях. Основні напрямки роботи психолога в осередку надзвичайної ситуації. Основні принципи надання екстреної психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях. Специфіка роботи психолога в екстремальних умовах. Психопрофілактика здорової частини населення, яке опинилося в осередку надзвичайної ситуації.

Рекомендована література:

1. Екстремальна психологія: підручник. За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. Київ: ТОВ «Август Трейд», 2007. 502 с.
2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Ніка-Центр, 2006. 580 с.
3. Кризова психологія: навчальний посібник. За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. Харків: НУЦЗУ, 2010. 401 с.
4. Луппо С.Є. Психологія екстремальних та кризових ситуацій: навч. посібник. Київ: НАУ, 2011.
5. Оніщенко Н. В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Харків: Право, 2014. 584 с.

Психічна травма та посттравматичний стресовий розлад

Психічна травма як психологічний феномен. Міждисциплінарний підхід до визначення психічної травми. Стрес і загальний адаптаційний синдром. Поняття психічної травми і психогенії. Визначення ПТСР.

Фактори ризику виникнення ПТСР. Психологічні та біологічні підходи до тлумачення ПТСР. Діагностичні критерії ПТСР за DSM-IV та МКХ-10. Діагностичний інструментарій при ПТСР.

Динаміка процесу переробки травматичної події. Умови, що впливають на розвиток ПТСР. Біологічні, особистісні та соціальні чинники. Стратегії психотерапії ПТСР. Основні завдання психотерапії ПТСР. Специфіка психологічної допомоги при різних видах травматичних подій. ПТСР у учасників та свідків бойових дій.

Профілактична робота запобігання ПТСР у групах ризику. Роль соціальної підтримки та суспільства у профілактиці ПТСР. Групові та індивідуальні форми роботи. Дебрифінг, етапи його проведення. Проблема травматизації консультанта. Поняття вторинної травми.

Рекомендована література:

1. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ: Педагогічна думка, 2016. 219 с.
2. Перша психологічна допомога: посіб. для тренера. Уклад.: Чернобровкіна В. А., Гірник А. М. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 96 с.
3. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко, Царенко Л. Г.; за ред. З. Г. Кісарчук. Київ: ТОВ «Видавництво «Логос», 2016. 207 с.
4. Сыропятов О.Г., Дзеружинская Н.А. Техники психотерапии при ПТСР: практическое пособие. Киев: Украинская военно-медицинская академия, 2014. 144 с.
5. Титаренко Т. Життєві кризи: технології консультування: навч. посіб. Ч.1. Київ: Главник, 2007. 144 с.
6. Титаренко Т. Життєві кризи: технології консультування: навч. посіб. Ч.2. Київ: Главник, 2007. 176 с.

Кризова психологія з практикумом.

Життєві кризи особистості

Кризова психологія як галузь професійної діяльності. Поняття про життєву кризу, її функції. Характеристика різновидів життєвих криз: альтернативні класифікації. Симптоматика та динаміка переживання особистістю кризи. Типи переживання особистістю кризи.

Втрата як детермінанта кризи особистості. Диференціація особистісних втрат. Поняття про психічну втрату. Криза, спричинена втратою близької людини. Криза розлучення. Хвороба як причина особистісної кризи. Переживання кризи особистістю, яка втратила роботу.

Основні форми та методи роботи кризового психолога. Перша психологічна допомога особистості у кризовому стані. Методи самопомоги. Кризова інтервенція. Особливості застосування методів

кризової психології. Специфіка надання психологічної допомоги дітям і дорослим у кризовому стані. Активізація особистісних ресурсів у посткризовому періоді.

Рекомендована література:

1. Байер О.О. Життєві кризи особистості: навч. посіб. Дніпро: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. 244 с.
2. Булах І.С. Психологія життєвих криз особистості: навч. посіб. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 110 с.
3. Кризова психологія: навч. посіб. За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. Харків: НУЦЗУ, 2010. 401 с.
4. Кризисная психология. Справочник практического психолога. Сост. С.Л. Соловьева. Москва: АСТ: Санкт-Петербург: Сова, 2008. 286 с.
5. Титаренко Т. М. Життєві кризи: технології консультування: навч. посіб.: У 2-х ч. Київ: Главник, 2007. Ч. 2. 176 с.

Суїцидологія

Теоретичні основи психології суїцидальної поведінки. Соціально-історичний аспект проблеми самогубства. Поняття та основні теорії суїцидальної поведінки. Етапи та спільні риси суїцидальної поведінки. Характеристика сучасного стану проблеми суїциду в Україні: основні тенденції.

Кризове суспільство як сприятливий фактор виникнення суїцидальних тенденцій. Особливості організації допомоги суїцидентам в Україні. Діагностика суїцидальних тенденцій. Психологічні особливості особистості суїцидентів. Психопатологічна основа суїциду. Нейробіологічні маркери суїцидальних тенденцій. Генетичне наслідування суїцидальних тенденцій. Соціальні чинники, що зумовлюють суїцидальні поведінку. Характеристика суїцидентів різних вікових груп.

Технології надання психологічної допомоги суїцидентам. Виявлення психологічного сенсу суїциду. Техніки психологічної допомоги. Правила психотерапії суїцидального клієнта. Особливості телефонного консультування клієнта, який виявляє суїцидальні наміри. Психологічна допомога людям, які пережили суїцид близьких.

Рекомендована література:

1. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості : монографія. Дрогобич: Коло, 2008. 525 с.
2. Калініна Ю. Запобігання суїцидальній поведінці серед підлітків. *Психолог*. 2005. № 35. С. 14–17.
3. Кризова психологія: навчальний посібник. За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. Харків: НУЦЗУ, 2010. 401 с.

4. Лебедєв Д.В., Назаров О.О., Тімченко О.В., Христенко В.Є., Шевченко І.О. Психологія суїцидальної поведінки: посіб. За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. Харків, 2007. 129 с.
5. Психологія суїциду: посібник. За ред. В.П. Москальця. Київ: Академія, 2004. 288 с.

Психосоматичні ресурси особистості

Особистісні ресурси в кризовій психології. Сучасні концепції ресурсів особистості. Модель копінг-поведінки особистості в складних життєвих обставинах. Психологічний захист особистості в складних життєвих обставинах. Поняття складної життєвої ситуації в кризовій психології, теорії психологічної допомоги особистості.

Концепції інтеграції психосоматичних ресурсів особистості, принципи психосоматичного підходу, психотерапевтичний супровід в психосоматичній практиці. Психосоматичні розлади особистості. Картограма психосоматичного захворювання. Психосоматичний профіль особистості. Особистісні ресурси в забезпеченні психологічного благополуччя. Психологічне благополуччя, особистісне благополуччя і підходи до їх визначення, соціально-психологічні чинники ефективного функціонування та розвитку особистості, психологічне здоров'я в особистісному благополуччі.

Рекомендована література:

1. Байер О.О. Життєві кризи особистості : навчальний посібник. Дніпро: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. 244 с.
2. Васківська С.В. Основи психологічного консультування: навч. посіб. Київ, Ніка-Центр, 2011. 424 с.
3. Життєві кризи особистості : У 2 ч. За ред. В. М. Донія, Г. М. Несен, Л. В. Сохань та ін. Ч. 1: Психологія життєвих криз особистості. Київ, ІЗМН, 1998. 360 с.
4. Криворучко П.П., Хмеляр О.Ф. Основи психологічної допомоги: навч. посіб. Київ, 2009. 215 с.
5. Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю: навчальний посібник. Наук. ред. та керівник проблем. групи Л. М. Вольнова. Київ, Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. 275 с.